

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра історії Східної Європи

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти бакалавр
галузь знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
(шифр і назва)
спеціальність В9 історія та археологія
(шифр і назва)
освітня програма історія та археологія
(шифр і назва)
(шифр і назва)
обов'язкова
факультет історичний

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету (інституту, центру)

протокол №__“29” серпня 2025 року, протокол № 7

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: (вказати авторів, їхні наукові ступені, вчені звання та посади)
С. С. Кушнар'єв, канд. іст. наук, доцент кафедри історії Східної Європи історичного факультету ХНУ ім. В.Н. Каразіна

Програму схвалено на засіданні кафедри історіографії, джерелознавства та археології
Протокол від “___” _____ 20__ року № ___

Завідувач кафедри історії Східної Європи

(підпис)

Волосник Ю.П.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової) програми (керівником проектної групи) історія та археологія

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми
(керівник проектної групи) _____

(підпис)

Литовченко С.Д.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією історичного факультету_
назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “29” серпня 2025 року № 7

Голова науково-методичної комісії _____

(підпис)

Тумаков О.І. _____
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма наскрізної навчальної практики складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого (бакалаврського) рівня, спеціальності – В 9 історія та археологія.

Практика є обов'язковим компонентом підготовки фахівців із вищою освітою. Практика студентів передбачає безперервність та послідовність її проведення у разі одержання необхідного обсягу практичних знань і умінь відповідно до стандартів освіти.

1. Опис навчальної дисципліни

- 1.1. **Метою** практики є набуття студентами професійних компетентностей для подальшого використання їх у реальних виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

- 1.2. **Види практик**

Курс	Назва практики	Кафедра, що забезпечує організацію	Тривалість практики	Семестр
1	Навчальна археологічна практика	Кафедри історичного факультету	4 тижні	2
2	Навчальна музейно-архівна практика	Кафедри історичного факультету	4 тижні	3
3	Виробнича практика	Кафедри історичного факультету	4 тижні	4
4	Педагогічна практика	Кафедри історичного факультету	2 тижні	8

- 1.3. **Основні завдання практик:**

формування наступних загальних та фахових компетентностей:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні, позиціонувати себе як випускника Каразінського університету. (компетентність, визначена Університетом)

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 7. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел з використанням інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 8. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, а також бути критичним і самокритичним.

ЗК 9. Здатність працювати автономно і в команді.

ЗК 10. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності. (компетентність, визначена Університетом)

ЗК 11. Здатність працювати у міжнародному контексті. (компетентність, визначена Університетом)

- ФК 1. Здатність до критичного усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.
- ФК 2. Здатність до критичного усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.
- ФК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика та розуміння можливостей використання історії для досягнення певних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.
- ФК 4. Здатність спілкуватися державною мовою, рідною мовою та однією з іноземних мов із використанням термінів і методик, прийнятих в фаховому середовищі; знати й вміти використовувати в професійних цілях давні мови.
- ФК 5. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.
- ФК 7. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.
- ФК 8. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички у процесі виявлення, охорони та популяризації матеріальної і нематеріальної культурної спадщини.
- ФК 9. Усвідомлення особливостей розвитку людства у дописемний період його історії та володіння базовими принципами і навичками дослідження цього періоду на емпіричному й теоретичному рівнях. (компетентність, визначена Університетом)
- ФК 10. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.
- ФК 11. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.
- ФК 12. Володіння методами викладання історії та суміжних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів. (компетентність, визначена Університетом)
- ФК 13. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.
- ФК 14. Здатність здійснювати та організовувати археологічну діяльність.

1.4. Характеристика практик

Всі види практик є нормативними модулями

Курс	Назва практики	Кількість кредитів	Загальна кількість годин	Семестр	Форма контролю
1	Навчальна археологічна практика	5	150	2	залік
2	Навчальна музейно-архівна практика	5	150	3	залік
3	Виробнича практика	5	150	4	залік
4	Педагогічна практика	5	150	8	залік

1.5. Заплановані результати практик (рівень знань, умінь, навичок, яких студенти мають досягти на кожному етапі практики)

ПРН 1. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства, дотримуватися принципу верховенства права, поважати права і свободи людини. (ПРН, які було визначено університетом)

ПРН 3. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 4. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України в контексті європейської та світової історії.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН 9. Мати навички організації практичного вирішення проблем історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

ПРН 10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.

ПРН 12. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 13. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

ПРН 14. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально на основі етичних міркувань (мотивів), зокрема, практикувати дотримання етичних принципів ведення дискусій. (ПРН, які було визначено університетом)

ПРН 15. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 16. Демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним. (ПРН, які було визначено університетом)

ПРН 17. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

2. Зміст практик

2.1 Навчальна археологічна практика передбачає:

Ознайомлення студентів з основами організаційної та наукової роботи археологів; ознайомлення студентів з основними формами та методами роботи археологічного музею (зокрема, методикою екскурсійної та виставкової роботи); підготовка студентів до роботи у галузі археології; ознайомлення студентів з проблемами дослідження та зберігання археологічної спадщини; ознайомлення студентів із загальними принципами наукового опису та реставрації археологічних знахідок; розширення та закріплення теоретичних знань, отриманих студентами під час навчання; розвиток у студентів інтересу до науково-дослідної роботи археологів.

2.2 Навчальна музейно-архівна практика передбачає:

ознайомлення студентів з історією створення колекції Харківського художнього музею; ознайомлення студентів з основними формами і методами роботи музейних працівників та структурними підрозділами музею; розширення і закріплення теоретичних знань, що були

отримані студентами під час навчання; розвиток у студентів інтересу до музейної та архівної роботи, ознайомлення з проблемами зберігання і охорони пам'яток мистецтва; підготовка студентів до роботи екскурсоводами (знайомство з методикою екскурсійної роботи, з прийомами і засобами проведення екскурсій); розвиток у студентів інтересу до науково-дослідної, пошукової роботи в музейних, архівних, бібліотечних фондах; ознайомлення з архівом та бібліотекою ХХМ, специфікою та організацією фондів.

2.3 Виробнича практика передбачає:

ознайомлення студентів з основами організаційної та науково-дослідної роботи краєзнавців; поглиблення і закріплення знань з вивченого теоретичного курсу «Краєзнавство»; простеження зв'язку краєзнавства з іншими навчальними дисциплінами; поглиблення знань, зокрема, з історії та природи краю, методики краєзнавчих досліджень, застосування методики краєзнавчих досліджень для вивчення окремих регіонів, історичних пам'яток, родоводів та ін.; класифікацію краєзнавчих досліджень за основними напрямками; ознайомлення з літературними, довідниковими, бібліографічними та іншими джерелами краєзнавчих досліджень.

2.4 Педагогічна практика передбачає:

Знайомство з навчальним закладом, особливостями організації навчально-виховного процесу в освітній установі, кваліфікаційним рівнем вчителів історії. Знайомство з кабінетом історії та необхідною документацією (класним журналом, розкладом занять, програмами та тематичним плануванням з предмету тощо). Навчальна робота: вивчення і аналіз поурочних планів-конспектів вчителя історії; відвідування та аналіз уроків історії в 5 – 11 класах (не менше 18 уроків) та уроків з інших предметів у закріпленому класі в якості класного керівника (не менше 12 уроків); проведення одного уроку з історії або якогось іншого предмету суспільно-гуманітарного циклу; відвідування та аналіз уроків інших студентів-практикантів. Виховна робота: участь у поточній роботі класного керівника; відвідування та аналіз усіх позакласних заходів у закріпленому класі; проведення одного позакласного заходу; відвідування та аналіз позакласних виховних занять, що проводяться студентами-практикантами. Методична робота: ознайомлення з методичною роботою вчителів історії бази практики. Практика завершується оформленням звітної документації, яка подається кафедральним керівникам практики.

3. Вимоги до баз практик

Практика студентів проводиться на базах практики, які забезпечують виконання робочої програми практики для відповідних рівнів вищої освіти, або в підрозділах Університету, що відповідають вимогам до баз практики.

Місцем проходження студентами практики можуть бути підприємства, установи, організації різних галузей господарства, науки, освіти, охорони здоров'я, культури, торгівлі, сільського господарства, державного управління, а також бази за межами України, за умови забезпечення ними виконання у повному обсязі робочих навчальних планів і програм практик.

Підприємства, установи та організації, які залучаються для проведення практики студентів, повинні відповідати таким вимогам:

- наявність структур, що відповідають спеціальності В 9 історія та археологія;
- забезпечення кваліфікованого керівництва практикою студентів;
- надання студентам на час практики робочих місць;
- надання студентам права користування бібліотекою, лабораторіями, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання робочої програми практики.

Відповідно до освітньо-професійної програми В 9 історія та археологія кафедри розробляють власні вимоги до підприємств, установ, організацій, які залучаються до проведення практики студентів, та засвідчують високу якість організації практики студентів на базах практики.

Відповідність підприємств, установ та організацій критеріям проведення практики засвідчується протоколом перевірки, що проводиться керівником практики студентів від кафедри та узгоджується із керівником практики від історичного факультету. Студенти можуть самостійно, за погодженням із керівником практики від кафедри, підбирати для себе базу практики і пропонувати її для використання.

4. Організація проведення та керівництво практиками

Безпосереднє навчально-методичне керівництво і виконання програми практики здійснюють завідувачі відповідних кафедр. До керівництва практики залучаються досвідчені науково-педагогічні працівники.

Організаційними заходами, що забезпечують підготовку та порядок проведення практики, є:

- розробка робочих програм практики;
- розробка критеріїв оцінювання практики студентів;
- укладання договорів про проведення практики між Університетом та підприємством, установою, організацією;
- визначення баз практики;
- розподіл студентів за базами практики;
- підготовка інформації базам практики щодо обсягів, напрямів, строків практичної підготовки студентів, потреби в обладнанні, інвентарі та матеріалах, необхідних для оснащення майстерень, навчальних лабораторій і кабінетів;
- складання кошторису-калькуляції щодо витрат на проведення практики студентів поза межами м. Харкова;
- призначення керівників практики;
- складання тематики індивідуальних завдань на практику;
- підготовка форм звітної документації за результатами проведення практики;
- інші заходи (в разі необхідності).

Керівник практики від історичного факультету:

- спільно з керівниками практики від кафедри розробляє проекти наказів про практику та відповідає за їхнє оформлення, здійснює розподіл студентів за базами практики, організовує проведення зборів студентів із питань практики до її початку (установча конференція) та після її проведення (підсумкова конференція);
- здійснює контроль за дотриманням вимог з охорони праці під час проходження практики студентами та проведенням вступного інструктажу з охорони праці за Інструкціями з охорони праці № 55, 94 з оформленням реєстрації вступного інструктажу з охорони праці для студентів та слухачів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна під час трудового і професійного навчання ;
- повідомляє студентів про порядок звітування з практики, критерії оцінювання та форми звітування;
- подає до Центру розвитку кар'єри звіт про проведення практики з пропозиціями щодо вдосконалення її організації.

Керівник практики студентів від кафедри призначається наказом проректора з науково-педагогічної роботи для безпосереднього керівництва практикою студентів.

Керівник практики студентів від кафедри:

- розробляє та погоджує із завідувачем кафедри тематику індивідуальних завдань на практику;
- до початку практики проводить зі студентами, яких направлено на практику, вступний інструктаж з охорони праці за Інструкціями з охорони праці № 55, 94 з оформленням Аркушу реєстрації;
- здійснює контроль за проведенням первинного інструктажу на робочому місці з оформленням Журналу реєстрації інструктажів, якщо практика проводиться в структурних

підрозділах університету за Інструкціями, що діють у відповідному підрозділі, де проводиться практика;

- узгоджує із керівником практики від бази практики індивідуальні завдання на практику з урахуванням особливостей місця практики;
- видає студентам індивідуальні завдання на практику у строк, установлений цим Положенням;
- засвідчує відповідність баз практик критеріям її проведення (шляхом оформлення Протоколу);
- спільно з керівником практики від факультету розробляє проекти наказів про практику;
- бере участь у розподілі студентів за місцями практики;
- стежить за своєчасним прибуттям студентів до місць практики;
- здійснює контроль за виконанням програми практики та термінами її проведення;
- надає методичну допомогу студентам під час виконання студентами індивідуальних завдань і збирання матеріалів;
- проводить обов'язкові консультації щодо обробки та використання зібраного матеріалу для звіту про практику;
- інформує студентів про порядок подання звітів про практику;
- у складі комісії приймає захист звітів студентів про практику у складі комісії, на підставі чого оцінює результати практики студентів;
- здає звіти студентів про практику на кафедру.

Обов'язки безпосередніх керівників, призначених базами практики, зазначені в окремих розділах договорів на проведення практики.

Керівник практики від бази практики, який здійснює загальне керівництво практикою, несе особисту відповідальність за проведення практики.

До обов'язків керівника практики від бази практики входять:

- розподіл студентів за робочими місцями відповідно до графіку проходження практики;
- інструктаж з охорони праці, протипожежної безпеки на підприємстві та на робочому місці під час виконання конкретних видів робіт;
- ознайомлення студентів з організацією робіт на конкретному робочому місці;
- забезпечення виконання графіків проходження практики за структурними підрозділами підприємства;
- оцінка якості роботи, складання характеристик на студентів із відображенням у них виконання програми практики, якості професійних знань та умінь;
- забезпечення і контроль дотримання студентами Правил внутрішнього розпорядку бази практики;
- допомога в підборі матеріалу для курсових та дипломних робіт.

Студенти Університету, проходячи практику, зобов'язані:

- до початку практики пройти інструктаж з охорони праці;
- до початку практики одержати від керівника практики студентів від кафедри направлення, методичні матеріали (методичні вказівки, програму, щоденник, індивідуальне завдання тощо) та консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;
- своєчасно прибути на базу практики;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені робочою програмою практики та вказівками її керівників;
- дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки, безпеки життєдіяльності, виробничої санітарії та внутрішнього розпорядку бази практики;
- нести відповідальність за виконану роботу;
- своєчасно виконати програму практики та подати звіт у повному обсязі керівнику практики студентів від кафедри.

5. Підведення підсумків практик, методи контролю та схема нарахування балів

Після завершення терміну практики студенти звітують про виконання програми та індивідуального завдання.

Форма звітності студента за практику – це подання звіту, підписаного й оціненого керівником бази практики в друкованому або в електронному вигляді в системі дистанційного навчання Університету.

Звіт разом з іншими документами, що передбачені робочою програмою практики (щоденник практики, характеристика та ін.), подається на рецензування керівнику практики студентів від кафедри. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики студентів від кафедри звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звіт має містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, висновки і пропозиції, список використаної літератури тощо. Звіт оформлюється за вимогами, які встановлюються робочою програмою практики та методичними рекомендаціями відповідної кафедри.

Звіт захищається студентом у комісії, що призначається завідувачем кафедри. До складу комісії можуть входити: керівник практики від факультету, керівник практики студентів від кафедри, керівник практики від бази практики (у разі можливості) та інші.

Комісія здійснює оцінювання результатів практики студентів за дворівневою або чотирирівневою шкалою оцінювання у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики.

Оцінювання результатів практики відбувається відповідно до принципів та критеріїв, передбачених робочою програмою практики.

Студента, який не виконав програму практики, відраховують з Університету.

Підсумки практики обговорюються на засіданні кафедри, а загальні підсумки практики розглядаються на засіданні Вченої ради історичного факультету.

За результатами практики керівник практики від історичного факультету надає звіт завідувачу виробничої практики Центру розвитку кар'єри у строк, установлений наказом проректора з науково-педагогічної роботи.

Комісія виставляє оцінку за такою системою:

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

6. Рекомендована література

1. Положення про проведення практики студентів Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.
2. Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна